

جغرافیا و روابط انسانی، پاییز ۱۳۹۷، دوره ۱، شماره ۲

تحلیل وضعیت توسعه یافتگی دهستان های شهرستان سروآباد

سعدی صالحی^{۱*}، پرستو لطفی^۲، لقمان رحیمیان^۳، حنا درویشی^۴

- ۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، ایران
 - ۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، ایران
 - ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، ایران
 - ۴- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تهران، ایران
- sadisalehi7375@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۷/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۳۹۷/۰۷/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۲۷

چکیده:

هدف اصلی این پژوهش حاضر به بررسی و سنجش شاخص های توسعه انسانی در دهستان های شهرستان سروآباد واقع در استان کردستان بر اساس مولفه های (محل خرید مایحتاج مردم، آموزشی، فرهنگی و ورزشی، مذهبی، سیاسی - اداری، برق، گاز و آب، بهداشتی و درمانی، بازرگانی و خدمات، مخابرات و ارتباطات) می باشد که روش انجام تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی است، گردآوری اطلاعات با استفاده از منابع کتابخانه ای انجام گرفته، مدل های مورد استفاده در این تحقیق مدل رتبه - اندازه است که برای سنجش میزان تعادل فضایی بین توزیع خدمات و جمعیت در دهستان این شهرستان می باشد، نتایج نشان می دهد که طور کلی بین توزیع خدمات و جمعیت در دهستان های شهرستان سروآباد تعادل فضایی برقرار می باشد بر اساس مدل رتبه - اندازه این پژوهش $R=0.548$ می باشد می توان گفت که در دهستان های شهرستان سروآباد بین جمعیت و خدمات تعادل وجود دارد، که بیشترین اختلاف مربوط به دهستان ژریژه و دهستان دزلی می باشد.

واژگان کلیدی: توسعه یافتگی، شاخص های توسعه انسانی، سروآباد مدل رتبه اندازه

مقدمه:

مفهوم توسعه به عنوان مفهومی کلیدی، محمل نظریه پردازی های گوناگونی پس از جنگ جهانی دوم بوده است. پس از پایان جنگ جهانی دوم، بسیاری از کشورهای جهان سوم متوجه شکاف عمیق بین خود و کشورهای غربی شدند که در جنبه های مختلف زندگی اجتماعی نمایان بود. نخستین نظریه پردازی ها در این زمینه، بر شکاف اقتصادی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تأکید میکردند و نخستین نظریه های توسعه، بر مبنای توسعه اقتصادی متناسب با الگوهای غربی قرار داشتند که از مهمترین این الگوها، الگوی نوسازی دانیل لرنر بود (مولانا، ۱۳۸۷، ۳۵) توسعه روستایی بخش با اهمیتی از فرآیند توسعه ملی بویژه در کشورهای در حال توسعه می باشد (جمعه پور، ۱۳۸۹) اولین شاخص توسعه انسانی توسط محبوب الحشق به همراه تیم ۱۱ نفره او طی سال ۹۸-۱۹۸۰ تهیه و منتشر شد. این گزارش بعدها توسط افراد و متخصصین زیادی مورد توجه قرار گرفت و روند های مشابهی برای مشخص کردن کشورها و مناطق بکار گرفته شد. در همین راستا فرهاد نوربخش در دانشگاه گلاسکو به بررسی شاخص های توسعه انسانی پرداخت که کانادا رتبه ۱ و دانمارک رتبه ۲۲ شد (نوربخش، ۱۳۸۲: ۳۹) هدف اصلی توسعه حذف نابرابری هاست، بهترین مفهوم توسعه، رشد همراه با عدالت اجتماعی است (قرخلو و حبیبی، ۱۳۸۵، ۶۰) شاخص توسعه یافتگی سهم تعیین کننده ی در تغییرات و پیش بینی شاخص فقر و محرومیت دارند، نبود نگرش جنسیتی در برنامه ریزی به منظور بهبود شاخص های فقر نه تنها منجر بهبود شاخص در شاخص های جنسیتی فقر نشده است بلکه به افزایش شکاف ها شده است (خانی و مردانی، ۱۳۸۷: ۹۳) رشد و توسعه به عنوان یک مقوله ی اقتصادی - اجتماعی، نخست به وسیله ی اقتصاددانان مطرح شد و سپس به علوم دیگر راه یافت. از جمله دشواری های همیشگی در بررسی ادبیات توسعه ی اقتصادی و دگرگونی های اجتماعی، مشخص کردن مفهوم توسعه و رشد است. توسعه را میتوان فرآیندی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دانست که منتج از استانداردهای زندگی بوده و باعث بهبود سطح زندگی می شود (قدیر معصوم و حبیبی، ۱۳۸۳) فرآیند توسعه به حدی اهمیت دارد که باید به موازات رشد جمعیت قابل مشاهده باشد و توصیفی این چنین، مفاهیم کیفی و منصفانه را به عنوان هدف ها قطعی در هر فرآیند توسعه در بر می گیرد. به سخن ساده می توان گفت با توجه به این که هدف اصلی توسعه، حذف نابرابری ها است، به ترین مفهوم توسعه، رشد همراه با عدالت اجتماعی است (هدر، ۲۰۰۰) نخستین قدم در برنامه ریزی های منطقه ای، شناسایی وضع موجود آن مناطق است که این شناسایی مستلزم تجزیه و تحلیل بخش های گوناگون اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن است. شناخت و تجزیه و تحلیل وضع مناطق در زمینه های محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نخستین گام در فرایند برنامه ریزی توسعه ی منطقه ای است. با این کار، تنگناها و محدودیت های مناطق مشخص شده و میتوان برای برطرف کردن آنها اقدام کرد. در این راستا شاخص ها و معرف ها می تواند وضع مناطق را در زمینه های گوناگون نشان دهد (رضوانی، ۱۳۸۱)

پیشینه تحقیق:

عباسی نژاد و رفیعی امام (۱۳۸۶) تحقیقی را با عنوان به مقایسه توسعه نواحی روستایی استان های کشور در فاصله ۱۳۶۵-۱۳۹۵ انجام دادند که نتایج حاکی از آن است که توسعه روستایی در تمام نقاط کشور بسیار پایین می باشد، همچنین در سال ۱۳۶۵ استان تهران، گیلان و اصفهان برترین استان های کشور و در سال ۱۳۷۵ سه استان تهران، گیلان و فارس برترین استان های کشور را به خود اختصاص داده اند تقوایی و نوروزی آورگانی (۱۳۸۹) که در رابطه با توسعه یافتگی استان های کشور انجام گرفته نشان می دهد که در سال ۱۳۸۵ تهران برخوردارترین و سیستان و بلوچستان محروم ترین استان کشور بوده است و از لحاظ توسعه نیز ۴۰،۵۷ درصد مناطق روستایی بسیار محروم هستند. مظفرزاده (۱۳۸۰) به بررسی شاخص نیروی انسانی و تاثیر آن در روند علم و فناوری پرداخت و علت وجود شکاف عمیق و فزاینده که بین استانداردهای زندگی مردم در کشورهای توسعه یافته و کشورهای توسعه نیافته را اساسا ناشی از فاصله علمی و فنی بین آنها عنوان نمود است

قدیر معصوم و حبیبی (۱۳۸۸) با استفاده از آنالیز تاکسونومی عددی و با استفاده از شاخص های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی اقدام به سنجش توسعه یافتگی شهرستان های استان گلستان کردند و در پایان و با توجه به توسعه ی بین بخشی و تعیین نقاط حد بحرانی و جایگاه مراکز سکونت گاهی، راهبردهای بخشی را برای رسیدن به توسعه ارایه کردند. مرصوصی (۱۳۸۳) در مورد توسعه یافتگی اجتماعی در شهر تهران با استفاده از میزان انحراف از میانگین مناطق از شاخص های فقر و توسعه، اذعان کرد که نابرابری فضایی استانداردهای زندگی بین مناطق تهران وجود دارد که این نابرابری از یک روند افزایشی برخوردار است. رضوانی و صحنه (۱۳۸۴) در مورد توسعه یافتگی روستایی با استفاده از ۴۹ شاخص در چارچوب منطق فازی به این نتیجه رسیدند که دهستان های مورد مطالعه، برخلاف داشتن شرایط محیطی که به تقریب همگن است، از لحاظ میزان برخورداری و سطح توسعه یافتگی، تفاوت های قابل ملاحظه ای دارند. همچنین سطح برخورداری دهستانها در هر یک از ابعاد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و کالبدی با یکدیگر برابر نیست. مهدی لو و همکاران (۲۸:۱۳۹۵) با عنوان بررسی رابطه علیت بین شاخص های توسعه انسانی در ایران نشان می دهد که با افزایش درآمد های نفتی و به تبع آن رشد اقتصادی، شاخص توسعه انسانی مانند کالاهای مصرفی فقط با صرف هزینه از سوی دولت خریداری شده و افزایش می یابد و فقط در شرایط رکودی است که شاخص توسعه انسانی مانند کالای سرمایه ای در قبال هزینه های صورت گرفته منافی برای اقتصاد ایجاد می کند. بدری و همکاران (۱۳۸۵) در مطالعه ای به تعیین سطح توسعه یافتگی روستایی شهرستان کامیاران با استفاده از شاخص موریس پرداختند. نتایج نشان داد که سطح توسعه یافتگی روستاهای این شهرستان متفاوت بوده و دارای اختلاف و نابرابری است به گونه ای که از مجموع هفت دهستان این شهرستان، یک دهستان در سطح توسعه یافته، پنج دهستان در سطح در حال توسعه و یک دهستان نیز در سطح توسعه نیافته قرار داشت. راندینلی (۱۹۸۵) در مورد روش های کاربردی توسعه یافتگی در تحلیل های منطقه ای می گوید که میزان محرومیت و فقر را می توان از طریق سطح بندی روستایی مشخص کرد که ارایه ی یک سلسله مراتب به خوبی توسعه یافته و یکپارچه از مراکز خدمات روستایی، یکی از منافع است که به دست می آید. رستمی و همکاران (۱۳۹۴) در مورد سطح بندی شهرستان های استان کرمانشاه بر اساس شاخص های توسعه انسانی (HDI) انجام گرفت بر اساس ۳۳ متغیر انتخاب شهرستان

ثلاث باباجانی با شاخص ۰,۲۳، دالاهو ۰,۴۱، جوانرود ۰,۴۸، قصر شیرین ۰,۴۹، جز شهرستان های محروم باتوجه به مقادیر HDI از نظر شاخص توسعه انسانی شهرستان های محروم استان می باشد، در مقابل شهرستان کرمانشاه با ۰,۶۴۳، اسلام آبادغرب ۰,۶۲۸ و کنگاور با شاخص ۰,۵۸، در این لحاظ در رتبه ی اول تا سوم قرار دارند. (کریم کشته و زمانیان ۱۳۸۳:۳۷) در مقاله با عنوان بررسی شاخص توسعه انسانی در استان سیستان و بلوچستان انجام شد نشان می دهد که شاخص توسعه انسانی استان سیستان و بلوچستان بهبود یافته است و از رقم ۰,۳۳۶ در ال ۱۳۶۸ له ۰,۵۹۶ در سل ۱۳۷۹ رسید که این رشد نشانگر افزایش امید به زندگی، شاخص نرخ باسوادی و بهبود نرخ باسوادی بزرگ سالان و بهبود نرخ ثبت نام ناخالص در کلیه قاطع تحصیلی است، شاخص توسعه انسانی بر حسب جنسیت از ۰,۲۹۶ به ۰,۴۵۱ افزایش یافته است که در اثر بهبود وضعیت آموزش زنان بوده است و همچنین شاخص فقر انسانی از ۴۹/۶۳ درصد به ۳۲/۶۶ درصد کاهش یافته است.

کوپاس و کراپتر (1996) در مطالعه ای در خصوص شاخصه ای پایدار و ارتباط آن با توسعه یافتگی، در مورد روش های گوناگون سنجش توسعه یافتگی می گویند که این روش ها مبتنی بر ره یافت ها و زمینه های نظری متفاوتی است که طبقه بندی های گوناگونی را ارائه میکند. ولی در همه ی این طبقه بندی ها یک موضوع و مطلب مشترک به روشنی دیده می شود و آن تفاوت و تباینی است که به طور معمول بین اجزا و عناصر تشکیل دهنده ی یک منطقه ی روستایی وجود دارد. هدر (۲۰۰۰) در مورد جغرافیای توسعه می گوید که چارچوب های نوین توسعه با پذیرش دیدگاه هایی هم چون اجتماعات محلی، نقش مباحث جنسیتی، عدالت و دموکراسی، مشارکت، (NGO) سازمان های غیردولتی شهروندی و مهمتر از همه محیط زیست و توسعه ی پایدار، بر رویکرد توسعه از پایین پافشاری میکند.

روش تحقیق:

تحقیق حاضر از لحاظ روش، توصیفی - تحلیلی، از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ گردآوری اطلاعات ترکیبی از روش اسنادی - کتابخانه ای است، همچنین از نرم افزار *GIS 10.2* برای تهیه نقشه مطالعاتی و نقشه های نهایی استفاده شد که از مدل HDI و روش رتبه - اندازه استقاده شده است.

مدل رتبه - اندازه از فرمول زیر تبعیت می کند

$$R = \frac{1 - \sum d^r}{N^r - n}$$

روال کار بدین صورت بوده که بعد از تهیه و جمع اوری اطلاعات مربوط به خدمات و جمعیت مربوط به دهستان های شهرستان میزان همبستگی بین جمعیت و خدمات مشخص شده است در این مدل مقدار R نشان دهنده اختلاف بین خدمات و جمعیت که هرچه این مقدار به یک نزدیک تر باشد نشانگر این است که توازن و عدالت برقرار است و هرچه به صفر هم نزدیک تر باشد نشانه عدم توازن و عدالت در بین دهستانها می باشد. شاخصهای این تحقیق از اطلاعات و آمار این تحقیق از فرهنگ آبادی های ۱۳۹۵ استخراج شده که در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱- مولفه و گویه های بکار رفته در پژوهش مورد بررسی در مدل رتبه اندازه

ردیف	مولفه	گویه
۱	طرح هادی	اجرای طرح هادی
۲	محل خرید مایحتاج مردم	محل خرید مایحتاج مردم
۳	آموزشی، فرهنگی و ورزشی	مهد، دبستان، مدرسه راهنمایی شبانه روزی پسرانه و دخترانه، مدرسه راهنمایی پسرانه و دخترانه، دبیرستان شبانه روزی پسرانه و دخترانه، هنرستان فنی و حرفه ای دخترانه و پسرانه، بوستان روستایی، کتابخانه عمومی، زمین ورزشی، سالن ورزشی
۴	مذهبی	مسجد، اما زاده، اماکن مذهبی سایر ادیان، مدرسه علمیه، امام جماعت، خانه عالم
۵	سیاسی و اداری	شورای اسلامی روستا، دهیاری، پاسگاه نیروی انتظامی، مرکز خدمات جهاد کشاورزی-مروج کشاورزی، شورای حل اختلاف، شرکت تعاونی
۶	برق، گاز، آب	برق شبکه سراسری، موتور برق دیزلی، انرژی نو، گاز لوله کشی، آب لوله کشی، سامانه تصفیه آب
۷	بهداشتی و درمانی	حمام عمومی، مرکز بهداشت، داروخانه، خانه بهداشت، پایگاه بهداشت، دندانپزشک، بهیاری یا مامای روستایی، دامپزشک و تنکسین دامپزشکی، آزمایشگاه و رادیولوژی، غسالخانه، سامانه جمع اوری زباله، پایگاه آتشنشانی
۸	بازرگانی و خدمات	نمایندگی پخش نفت سفید، نمایندگی پخش سیلندر گاز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوائی، گوشت فروشی، قهوه خانه، بانک، تعمیرگاه ماشین آلات کشاورزی، تعمیرگاه ماشین الات غیر، جایگاه سوخت
۹	مخابرات و ارتباطات	صندوق پست، دفتر پست، دفتر مخابرات، دفتر فناوری اطلاعات و ارتباطات، دسترسی عمومی به اینترنت، دسترسی به روزنامه و مجله، دسترسی به وسیله نقلیه عمومی، دسترسی به ایستگاه راه آهن
	جمعیت	جمعیت سال ۱۳۹۵

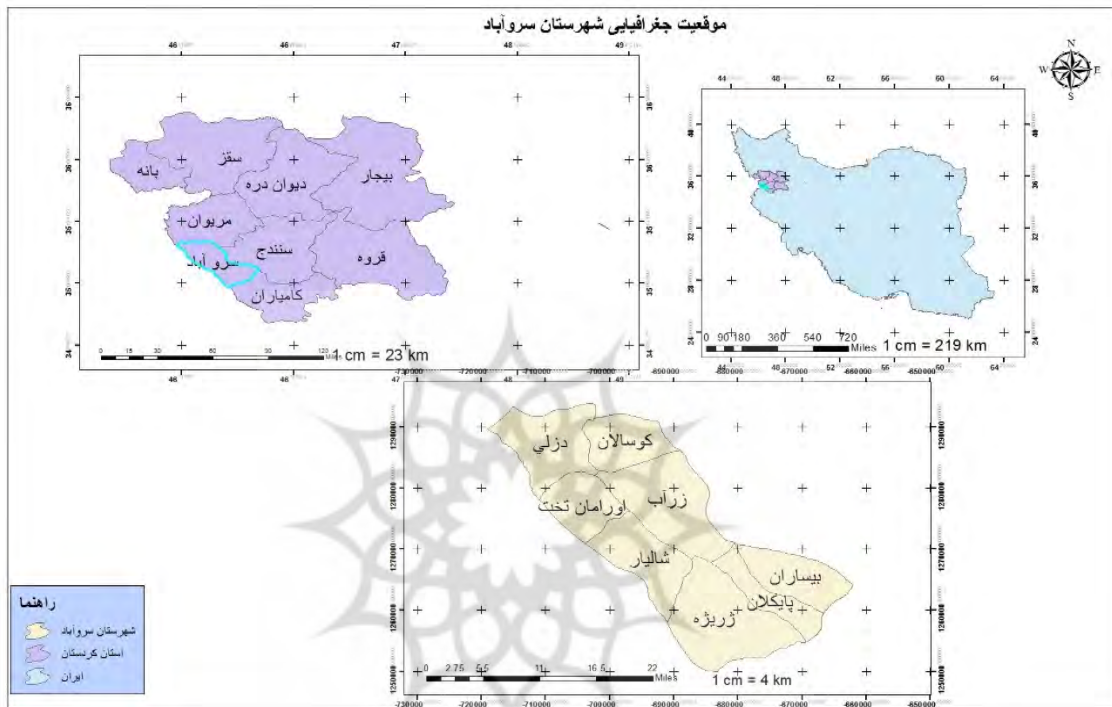
منبع: فرهنگ آبادیهای سال ۱۳۹۵ استان کردستان

منطقه ی مورد مطالعه:

شهرستان سروآباد؛ یکی از شهرستان های استان کردستان در غرب کشور با مساحت مربع با مساحت ۱۰۰۲ کیلومتر و دارای موقعیت ۴۶ درجه ۴ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳ دقیقه و ۲۵ درجه عرض شمالی واقع شده است که از طرف غرب به کشور عراق، شمال به مریوان، شرق به سنندج، و جنوب به کامیاران محدود می شود؛ مرکز این شهرستان دارای موقعیت ریاضی ۴۶ درجه و ۲۲ درجه شرقی و ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه شمالی با ارتفاع ۱۲۷۰ متری از سطح دریا قرار دارد، این شهرستان دارای ۲ شهر (سروآباد و اورامان) ۸ دهستان و ۷۳ روستا است وضعیت توپوگرافی شهرستان سروآباد در دامنه جنوب کوه ها و روی محور ارتباطی اصلی مریوان-سنندج قرار دارد در کل شمال شهرستان بسیار پرشیب ترو سخت و در سمت جنوب با یک شکستگی به دره و رودخانه محدود می شود و جهت شیب شهرستان از طرف شمال به جنوب می باشد که همین عوامل بتعث شده که شهرستان بامیر و کليمای متفاوت شامل منطق کوهستان و سردسیر تا آب هوایی تقریباً معتدل داشته باشد

جدول ۱: بررسی ترکیب سنی و جنسی شهرستان سروآباد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

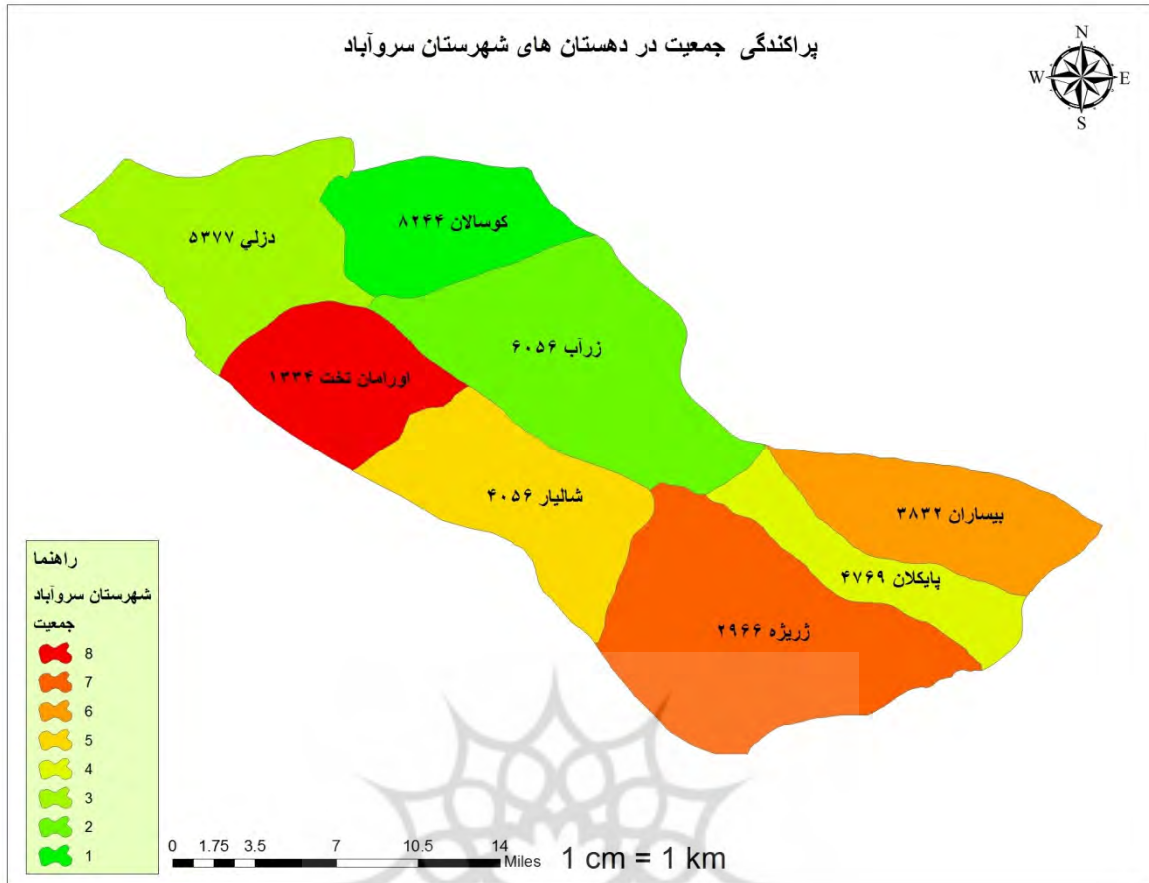
شرح	جمعیت	مرد	زن	خانوار
سروآباد	۴۴,۹۴۰	۲۲,۸۸۴	۲۲,۰۵۶	۱۳,۴۷۶
نقاط شهری	۸,۲۹۷	۴,۲۵۶	۴,۰۴۱	۲,۴۰۹
نقاط روستایی	۳۶,۶۴۳	۱۸,۶۲۸	۱۸,۰۵۱	۱۱,۰۶۶

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی شهرستان سروآباد (منبع: نویسندگان؛ ۱۳۹۷)

یافته های تحقیق:

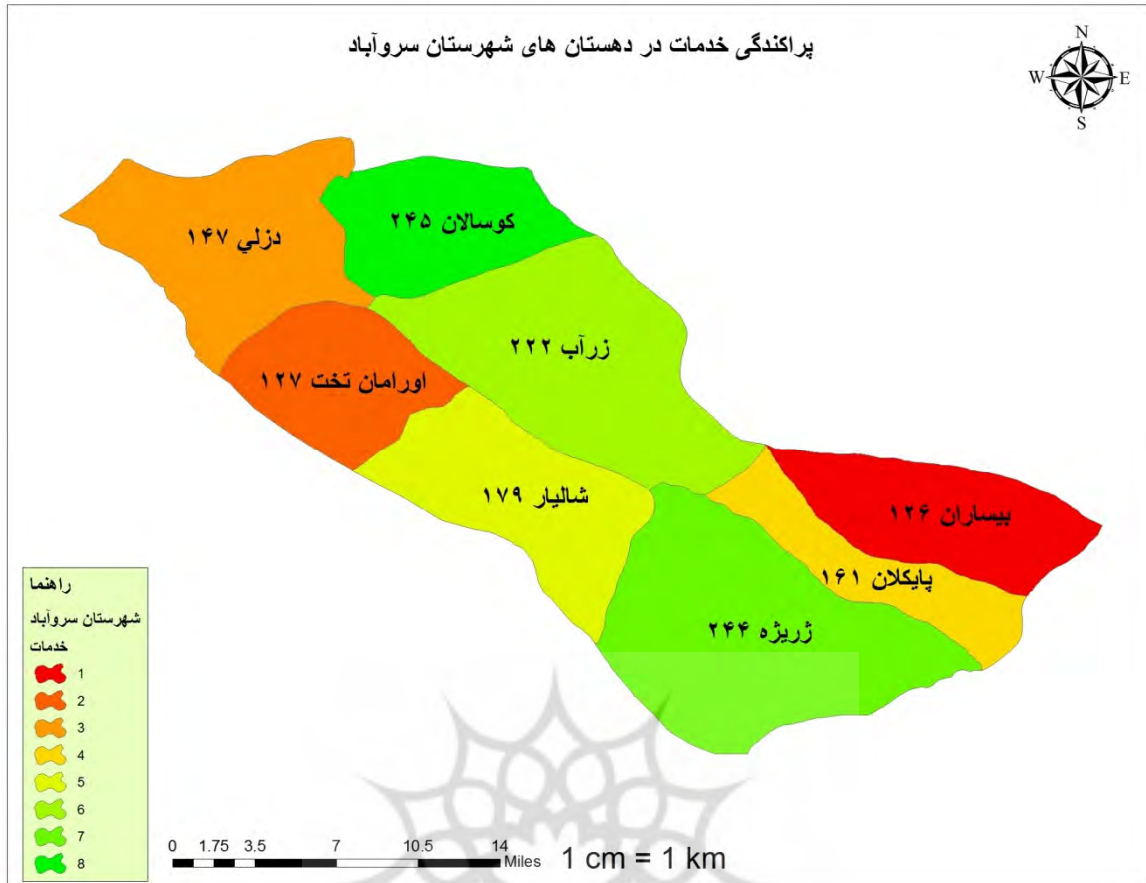
بر اساس فرهنگ آبادی ها، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ خدمات و جمعیت شهرستان سروآباد استخراج شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

شکل ۲- پراکندگی جمعیت در دهستان های شهرستان سروآباد (منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷)

بدین ترتیب دهستان کوسلان (۸۲۴۴) نفر رتبه اول و دهستان های زراب (۶۰۵۶) نفر، دزلی (۵۳۷۷) نفر، پایگلان (۴۷۶۹) نفر، شالیار (۴۰۵۶) نفر، بیساران (۳۸۳۲) نفر، ژریزه (۲۹۶۶) نفر و دهستان اورامان تخت (۱۳۳۴) نفر رتبه های دوم تا دهم را از لحاظ جمعیت دارا می باشند

در قسمت بعدی، از طریق فرهنگ آبادی ها سال ۱۳۹۵ مولفه های (اجرای طرح های هادی، محل خرید مایحتاج مردم، آموزشی، فرهنگی و ورزشی، مذهبی، سیاسی و اداری، برق، گاز و آب، بهداشتی و درمانی، بارزگانی و خدمات، مخابرات و ارتباط) و تمامی گویه های متعلق به این شاخص ها مورد بررسی قرار گرفت و که سهم هر دهستان به شرح زیر است:

شکل ۳- پراکندهی جمعیت در دهستان های شهرستان سروآباد (منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷)

توزیع خدمات در دهستان های شهرستان سروآباد بر اساس فرهنگ آبادی های ۱۳۹۵ بدین شرح است که دهستان کوسالان (۲۴۵) رتبه اول، دهستان ژریزه (۲۴۴) دوم، دهستان زراب (۲۲۲) سوم، دهستان شالیار (۱۷۹) چهارم، دهستان پایگلان (۱۶۱) پنجم، دهستان دزلی (۱۴۷) ششم، دهستان اورامان تخت (۱۲۷) هفتم و دهستان بیساران (۱۲۶) در جایگاه هشتم قرار دارد.

جدول ۲- وضعیت توزیع فضایی خدمات و جمعیت در دهستانهای شهرستان سروآباد

نام دهستان	جمعیت	رتبه جمعیت	خدمات	رتبه خدمات	D1	D2
اورامان تخت	۱۳۳۴	۱۰	۱۲۷	۱۰	۰	۰
شالیار	۴۰۵۶	۵	۱۷۹	۴	۱	۱
بیساران	۳۸۳۲	۶	۱۲۶	۷	۱	۱
پایگان	۴۷۶۹	۴	۱۶۱	۵	۱	۱
رزاب	۶۰۵۶	۲	۲۲۲	۳	۱	۱
ژریژه	۲۹۶۶	۷	۲۴۴	۲	۵	۲۵
کوسلان	۸۲۴۴	۱	۲۴۶	۱	۰	۰
دزلی	۵۳۷۷	۳	۱۴۷	۶	۳	۹

(منبع نویسندگان، ۱۳۹۷)

در نهایت بر اساس فرمول زیر میزان نهایی همبستگی بین خدمات و جمعیت در دهستان های مورد مطالعه به دست آمد.

$$R = \frac{1 - 6 \sum d^2}{N^2 - n}$$

بر اساس مدل رتبه - اندازه، $\sum d^2$ مجموع مجذور تمام اختلاف رتبه خدمات و جمعیت می باشد

N هم تعداد متغیر ها می باشد (که ۸ دهستان می باشد)

$$R = \frac{1 - 6 \times 38}{8^2 - 8}$$

$$R = \frac{1 - 228}{504} = 1 - 0.452 = 0.548$$

هر چه عدد بدست آمده به ۱ نزدیکتر باشد میزان همبستگی بین خدمات و جمعیت در سطح متعادل قرار دارد لذا با توجه به اینکه مقدار عدد به دست آمده از این پژوهش ۰.۵۴۸ می باشد می توان گفت که در دهستان های شهرستان سروآباد بین جمعیت و خدمات تعادل وجود دارد، که بیشترین اختلاف مربوط به دهستان ژریژه می باشد که از لحاظ جمعیتی دارای جمعیتی رتبه کم، اما از لحاظ خدمات در رتبه مناسب تری قرار دارد. و دهستان دزلی دارای جمعیت زیاد اما خدمات کمتری می باشد.

نتیجه گیری و پیشنهاد ها:

در این پژوهش به سعی شد که به بررسی میزان پراکندگی جمعیت و خدمات در بین دهستان های شهرستان بیجار که بر اساس مدل رتبه -اندازه پرداخته شود آنچه در در یافته های تحقیق مطرح شد نشان میدهد که به طور کلی بین توزیع خدمات و جمعیت در دهستان های شهرستان سروآباد تعادل فضایی برقرار می باشد بر اساس مدل رتبه - اندازه این پژوهش $R=0.548$ می باشد می توان گفت که در دهستان های شهرستان سروآباد بین جمعیت و خدمات تعادل وجود دارد، که بیشترین اختلاف مربوط به دهستان ژریژه و دهستان دزلی می باشد دهستان هاس اورامان تخت دارای تعادل فضایی بهتری نسبت به سایر دهستان های دیگر می باشد، دهستان شالیار در رتبه ۵ جمعیت و رتبه ۴ خدمات، دهستان بیساران در رتبه ۶ جمعیت و ۷ خدمات، دهستان پایگلان در رتبه ۴ جمعیت و ۵ خدمات؛ دهستان رزاب در رتبه ۲ جمعیت و ۳ خدمات، دهستان ژریژه در رتبه ۷ جمعیت و ۲ خدمات، دهستان کوسالان در رتبه ۱ خدمات و جمعیت، دهستان دزلی در رتبه ۳ جمعیت و ۶ خدمات قرار دارند.

۱- کنترل جمعیت جویایی کار در دهستان های شهرستان ۲- رونق دادن به کسب و کارهای زراعی و غیر زراعی در سطح این دهستان ها پیشنهاد می شود ۳- ارائه راهکارهای برای جذب گردشگر ۴- حمایت از اقتصاد ای محلی و کوچک

منابع:

- بدری، س.ع.، اکبریان رونیزی، س. و جواهری، س.ر. (۱۳۸۵) تعیین سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کامیاران. تحقیقات جغرافیای، ۲۱(۳) ۱۱۶
- تقوایی، مسعود و نوروزی آورگانی، اصغر (۱۳۸۹)، تعیین سطح برخورداری مناطق روستایی کشور با بهره گیری از روش تاکسونومی عددی و تحلیل خوشه ای، برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال ۲، شماره ۵، صص ۹۱، ۱۱۶
- رستمی، مسلم، دامن باغ، جواد و سجاد نقدی چقا گونجی (۱۳۹۴)، سطح بندی شهرستان های استان کرمانشاه بر اساس شاخص های توسعه انسانی (HDI)، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، سال دهم، شماره ۳۳، زمستان ۱۳۹۴. صص ۲۹-۳۹
- رضوانی، م. ر. (۱۳۸۱). سنجش درجه ی توسعه یافتگی استان های کشور با استفاده از تحلیل تاکسونومی. دانشکده ای ادبیات و علوم انسان، ۵۹
- خانی. فضیله، مردانی. مریم (۱۳۸۷) توسعه یافتگی و شاخص های فقر انسانی و جنسیتی مناطق شهری و روستائیان ایران، پژوهش های زنان، دوره ۶، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷ صص ۷۵-۱۰۸
- جمعه پور، محمود (۱۳۸۵)، مقدمه ای بر برنامه توسعه روستایی، دیدگاه ها و روش ها، سمت

- عباسی نژاد، حسین و رفیعی امام، علی نقی (۱۳۸۵)، ارزیابی شاخصهای توسعه انسانی در مناطق روستایی ایران، مجله تحقیقات اقتصادیسال ۱۸، شماره ۷۲، صص ۳۱-۵۴
- قدیری معصوم، م. و حبیبی، ک. (1383). سنجش و تحلیل سطوح توسعه یافتگی شهرها و شهرستانهای استان گلستان. فصلنامه علوم اجتماعی، ۳(۱۱) ۱۴۷
- قرخلو مهدی، حبیبی، کیومرث (۱۳۸۵)، تحلیل مهاجرت در ارتباط با سطح توسعه یافتگی استان های کشور با استفاده از تکنیک های برنامه ریزی، تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۱، شماره ۸۱، صص ۵۹-۸۳
- مهدی لو، علی، اصغرپور، حسین و زهرا کریمی تکنلو (۱۳۹۵)، بررسی رابطه علیت بین شاخص های توسعه انسانی در ایران با رویکرد مدل غیر خطی *MS-VAR* فصل نامه علمی پژوهشی برنامه ریزی و بودجه-سال بیست و یکم شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵ صص ۲۵-۵۳
- مرصوصی، ن (۱۳۸۸). توسعه یافتگی و عدالت اجتماعی شهر تهران. پژوهش های اقتصادی ۴(۱۹)
- مظفرزاده، فتح الله (۱۳۸۰)، بررسی شاخص توسعه انسانی و تاثیر آن در روند توسعه علم و فناوری، رهایفت، ش ۲۴، بهار و تابستان ۱۳۸۰، صص ۵۵-۶۸
- مولانا، حمید (۱۳۸۷)، اطلاعات عالم گیر و ارتباطات جهانی، ترجمه حسین برجیان، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی. ۳۵
- *Coups, A. K. and Crabtree, J. R. (1996). Indicators of Socio-Economic Sustainability: An Application to Remote Rural Scotland, Journal of Rural Studies, 12 (1):*
- *Rondinelli, D.A. (1985). Applied Methods of Regional Analysis, The Special Dimension of Development Policy. U.S.A West View Press.*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی